

بازخوانی بارزه‌های معماری بومی در مسکن روستاهای ساحلی بوشهر

الناز بهبهانی*، عبدالرحمن دیناروند**، محسن تابان***، محمد مهرکیزاده****

۱۳۹۹/۱۲/۰۸

تاریخ دریافت مقاله:

۱۴۰۰/۱۰/۱۷

تاریخ پذیرش مقاله:

چکیده

روستاهای ساحلی استان بوشهر بهدلیل موقعیت جغرافیایی مناسب در ارتباط با خلیج فارس و در مواردی وجود اراضی مناسب کشاورزی، قدمتی طولانی دارند و از این‌رو در برداشته میراثی غنی از معماری بومی‌اند. این معماری در عین سادگی و بی‌پیرایگی، اصول و ویژگی‌هایی در خودش نهفته دارد که شامل شیوه‌های ساخت و ساز، طراحی همساز با اقلیم، ویژگی‌های کالبدی و نحوه بهره‌برداری از منابع بومی می‌شوند. این پژوهش با هدف شناخت معماری بومی در نواحی روستاهای ساحلی استان بوشهر و استخراج الگوهای آن در جهت تدوین دستورالعملی برای طراحی، ویژگی‌های بفت روستایی و معماری بومی این نواحی را بررسی کرده است. به‌منظور دستیابی به شناخت الگوهای معماری بومی در روستاهای ساحلی استان بوشهر، مسکن بومی در روستاهای جزیره‌شیف و سالم‌آباد و اولی شمالي تحلیل شدند. موارد بررسی شده در بفت و بناهای روستایی در حوزه‌هایی چون تراکم بفت و جهت‌گیری معابر، ویژگی‌های کالبدی معماری، دستگاه‌های ساختمانی و راهکارهای آسایش اقلیمی دسته‌بندی گردیدند. این موارد از روش توصیفی تحلیلی و بهره‌گیری از انواع روش‌های پیمایشی در سه روستایی ذکرشده برداشت گردیدند. ویژگی‌های کالبدی‌فضایی در نمونه‌های انتخاب شده تحلیل و بازهای معماري در هر یک از روستاهای مقایسه شدند. نتایج این پژوهش در برداشته مشخصات اصلی معماری بومی در این نواحی اند که رهنمودهایی برای طراحی ارائه می‌دهند. لزوم رعایت تناسبات انسانی در بخش‌های سکونتی و ورودی‌ها، تعریف فضای باز بینایی در میان توده‌های ساختمانی، توجه به جهت‌گیری اقلیمی در توده‌گذاری‌ها و جزئیات معماری، لزوم بهره‌گیری از بازشووهای متعدد و سبک‌سازی سازه از مشخصات اصلی معماری بومی روستاهای ساحلی‌اند.

کلمات کلیدی: معماری بومی، معماری روستایی، توسعه روستایی، روستاهای ساحلی بوشهر.

* کارشناسی ارشد معماری، دانشکده معماری و شهرسازی، دانشگاه صنعتی جندی شاپور دزفول، ایران.

** استادیار گروه معماری، دانشکده معماری و شهرسازی، دانشگاه صنعتی جندی شاپور دزفول، ایران. Dinarvand@jsu.ac.ir

*** استادیار گروه معماری، دانشکده معماری و شهرسازی، دانشگاه صنعتی جندی شاپور دزفول، ایران.

**** مریبی گروه معماری، دانشکده معماری و شهرسازی، دانشگاه صنعتی جندی شاپور دزفول، ایران.

کوچه‌ها و معابر کم عرض و ارتفاع دادن به ساختمان‌ها و قرارگرفتن فضاهای باز و نیمه‌باز میان تودهای ساختمانی اشاره کرد. کنار معماری بومی غنی و پرآرایه شهر بوشهر، شاهد معماری ساده و بی‌پیرایه‌تری در نواحی روستایی حاشیه نوار ساحلی هستیم که با وجود اینکه کمتر به آن پرداخته شده است، همچنان ویژگی‌ها و اصولی دارند که قابلیت بازیابی و استفاده مجدد دارند.

در راستای هدف پژوهش که شناخت معماری بومی در نواحی روستاهای ساحلی است، سؤالات زیر مطرح می‌گردد:

۱. معماری بومی در این نواحی شامل چه دسته‌ای از نظامهای کالبدی و ساخت است؟ (یا از چه الگوهای کالبدی و ساختی پیروی می‌کند؟)
۲. چه الگوهایی از معماری بومی را می‌توان در طراحی برای حفظ ماهیت بافت روستایی به کار گرفت؟

روش تحقیق

این پژوهش برای شناخت الگوهای معماری بومی نواحی روستایی ساحلی استان بوشهر در چهارچوب یک تحقیق میدانی، این الگوها را استخراج می‌کند. برای این منظور، سه روستا به نمایندگی از سایر روستاهای ساحلی استان بوشهر، بر اساس آثار به جامانده از معماری بومی انتخاب گردیدند. در هریک از روستاهای توجه به وضع موجود بافت روستایی، دو الى سه نمونه مسکن بومی در نظر گرفته شدند و مطالعه شدند (تصویر شماره ۱).

پژوهش حاضر از روش توصیفی تحلیلی با بهره‌گیری از انواع روش‌های پیمایشی همچون بازدید و مشاهدات میدانی، مستندات عکاسی، اندازه‌گیری و برداشت از بناء، مصاحبه با ساکنین محلی در هشت خانه مسکونی بومی انجام شد. داده‌های برداشت شده از روستاهای

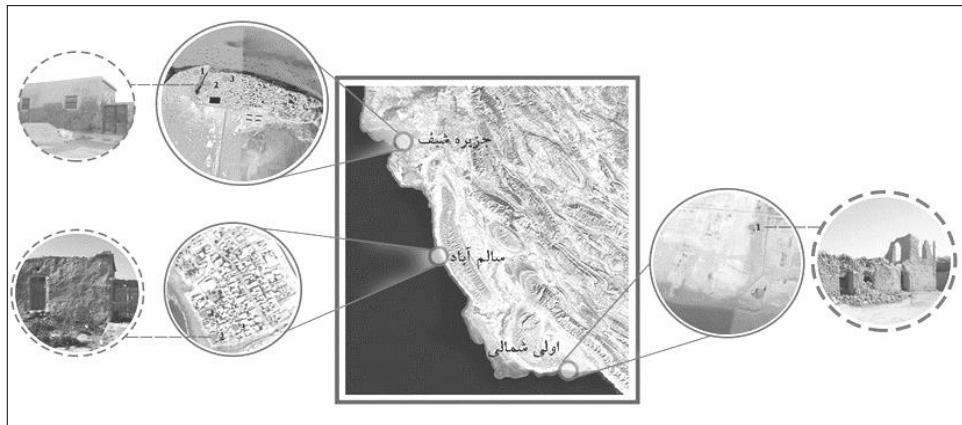
سال‌ها پیش از آنکه معماری سنتی با قانونمندی‌ها و اصول مدون خویش ایجاد شود، مردم محلی برای رفع نیاز خودشان در تأمین سرپناهی مناسب، به وسیله منابع در دسترس خویش شروع به ساخت بناهایی کردند که پاسخ‌گو به نیازهای محیطی و فرهنگی و اجتماعی آن‌ها بود. این معماری همواره با نامهایی چون معماری خودجوش (آلپاگونولو و دیگران، ۱۳۸۴: ۲۵)، معماری «خرد»، معماری فقیر و روستایی (همان)، معماری ناشناخته، معماری مردمی، معماری عامیانه، معماری بدون معمار (بانی مسعود، ۱۳۸۸: ۱۲۰)، ارگانیک، فولکلور، گمنام، غیررسمی، غیرسازمانی و برخی دیگر (ناری قمی و دامیار، ۱۳۹۱) شناخته می‌شود.

سودمندی بهره‌برداری از اصول معماری بومی در طراحی، به ویژه در نواحی روستایی و سنتی، امری بدیهی و انکارناپذیر است؛ اما آنچه مورد توجه قرار می‌گیرد، شیوه و مقیاس بهره‌برداری از معماری بومی در طراحی است. در این خصوص، دسته‌بندی سه‌گانه‌ای مطرح می‌شود. دسته اول دیدگاهی تئوریک به معماری بومی دارد. دسته دوم عینیت معماری بومی را واجد ارزش بر می‌شمرد و آن را تکرارشدنی در همه زمان‌ها می‌داند. دسته سوم معماری بومی را به صورت عینی تداوم‌پذیر نمی‌داند؛ اما به شناسایی اصولی از آن می‌پردازد که قابلیت به روزشدن دارند (ناری قمی و دامیار، ۱۳۹۱). هدف مقاله حاضر شناخت این دسته از الگوها و استفاده مجدد در طراحی در محدوده موردمطالعه است.

شرایط اقلیمی، مناسبات فرهنگی و ارتباط با کشورهای حوزه خلیج فارس و آفریقا، گونه خاصی از معماری بومی را در بندر بوشهر رقم زده‌اند. از ویژگی‌های معماری بوشهر می‌توان به بافت متراکم،

شدند و با بیانی تصویری و گرافیکی ارائه گردیدند.

ساحلی از طریق تحلیل بصری و محتوایی ارزیابی

ت. ۱. موقعیت روستاهای نمونه‌های مورد بررسی

صاحب نظران ارائه گردیده‌اند، ویژگی‌های آن، همچون منشأ پیدایش، سازندگان، مصالح، ساخت و... دسته‌بندی شدند.

معماری روستایی

معماری روستایی از نام‌های دیگری است که به معماری بومی اختصاص داده شده است و حتی در برخی منابع از معماری بومی با عنوان معماری روستایی نام برده‌اند (آلپاگونولو و دیگران ، ۲۵: ۱۳۸۴). معماری بومی و روستایی در بسیاری از مؤلفه‌ها نقاط مشترک دارند؛ اما تفاوت‌هایی نیز دارند.

روستا در بردارنده مردمی است که شغل و فعالیت تولیدی ویژه‌ای دارند، در محیط معین و مشخصی زندگی می‌کنند، با یکدیگر روابط و مناسبات ویژه و تعیین شده‌ای دارند، باورها و اعتقادات و ارزش‌های ویژه‌ای دارند و در بستر جغرافیایی خاصی نیز زندگی می‌کنند. بنابراین می‌توان گفت روستا پدیده‌ای واحد است (زرگر، ۳۱: ۱۳۹۰). معماری بناهای روستایی در واقع از سوی مردمی بنا گردیده است که از همه هوش و ظرفیت‌شان برای ساختن آن‌ها استفاده نموده‌اند

ادیات موضوع معماری بومی

اکثر منابع برگزاری نمایشگاه «معماری بدون معمار» در سال‌های ۱۹۶۴ تا ۱۹۶۵ میلادی را نقطه شروع توجه جدی غرب به معماری بومی و سرآغاز تحقیقات بسیاری در این زمینه می‌دانند. هرچند می‌توان ریشه‌های آن را در قرن ۱۸ میلادی جست‌وجو نمود (صادقی پی، ۱۳۹۱). از این تاریخ تا به امروز، تعاریف متعددی از سوی صاحب‌نظران در رابطه با معماری بومی ارائه شده‌اند و هریک به‌نوعی این شیوه از معماری را توصیف کرده‌اند. از نخستین محققانی که در این زمینه پژوهش کردند می‌توان به پاول اولیور اشاره کرد. اولیور معماری بومی را این‌گونه تعریف می‌کند: «معماری بومی به طور خاص به آنچه از سرشت و طبیعت انسان و محیط برآمده است و توسط خود مردم برپا می‌شود، نسبت داده شده است. معماری بومی، معماری مردم و معماری توسط مردم است؛ نه برای مردم» (ناری قمی و دامیار، ۱۳۹۱).

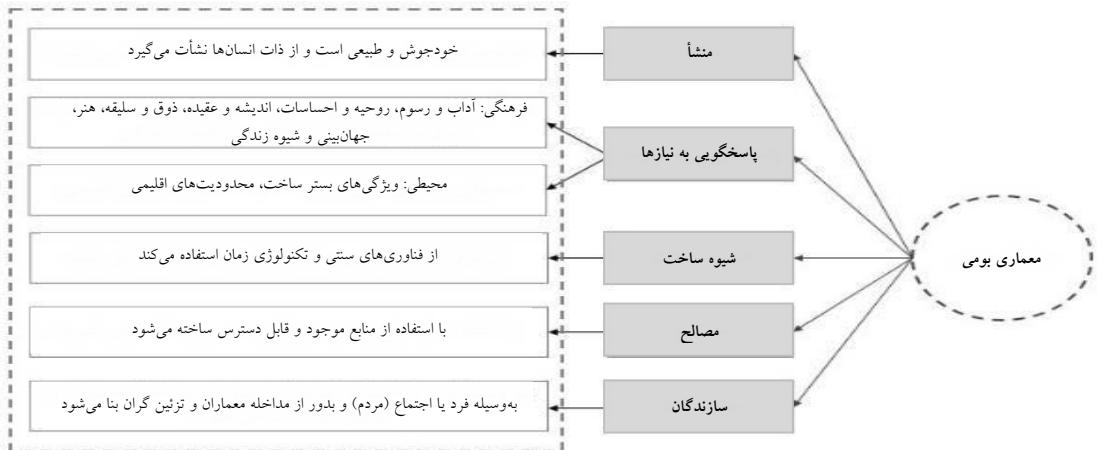
در تصویر شماره ۲ برای درک بهتر ماهیت معماری بومی با گردآوری تعاریف متعددی که از سوی

سکونت و شیوه زیست در روستا نشئت می‌گیرد (سرتیپی پور، ۱۳۸۴).

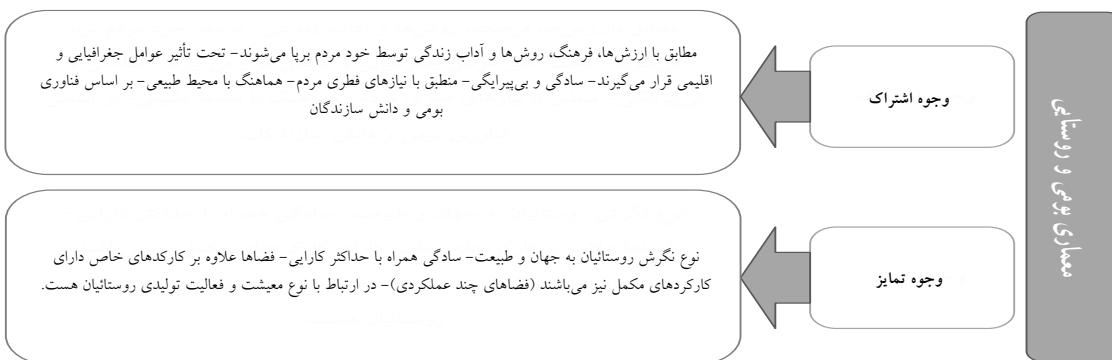
بر این اساس فواید معماری بومی و روستایی، ریشه در شیوه خاص سکونت در نواحی روستایی، روایات و جهان‌بینی آنان و حضور فعالیت‌های معیشتی در زندگی روزمره آنان و هم‌زیستی فضاهای زیستی و معیشتی دارد. این ویژگی‌ها سبب شده‌اند که با وجود ازبین‌رفتن معماری بومی در این نواحی، همچنان نفس زندگی روستایی در معماری مسکن روستایی جریان داشته باشد که بازترین جلوه‌گاه معماری روستایی است. در تصویر شماره ۳، وجود اشتراک و تمایز معماری بومی و روستایی کنار یکدیگر ارائه شده‌اند.

(زرگر، ۱۳۹۰: ۹). پس برای شناخت معماری روستایی، نیاز است نخست انسان روستایی را شناخت؛ زیرا معماری روستایی را خود روستاییان طراحی کرده و ساخته‌اند. این معماری محصول خرد جمعی است و خرد جمعی، برخلاف فکر انفرادی، هیچ‌گاه دچار اشتباه نمی‌شود (اکرمی، ۱۳۸۹).

معماری روستایی در ایران به لحاظ ماهیت کارکردی و پاسخ‌گویی به نیازهای انسانی، فعالیت‌های مردمی، عناصر تولیدی و محیط‌زیست، مجموعه‌ای همگن و متشکل و با هویت کالبدی خاصی را تشکیل می‌دهد که تجلی‌کننده ارتباطات و کارکردها و نقش چند عملکردی فضاهاست و این هویت، از نفس

ت.۲. ویژگی‌های معماری بومی بر اساس تعاریف آن

ت.۳. اشتراکات و افتراقات معماری بومی و روستایی

است که در فاصله ۲۵ کیلومتری شرق شهر بوشهر واقع گردیده است و اراضی اطراف آن بیشتر پست و آبگیرند. همان طور که در تصویر شماره ۵ (برش طولی روستا) مشاهده می‌شود، اطراف روستا را آب فراگرفته است و روستا به صورت جزیره درآمده است. به طور کلی علت وجودی روستای جزیره شیف را موقعیت مکانی مناسب این روستا برای پهلوگیری و لنگرانداختن لنجها و قایقهای صیادی گفته‌اند.

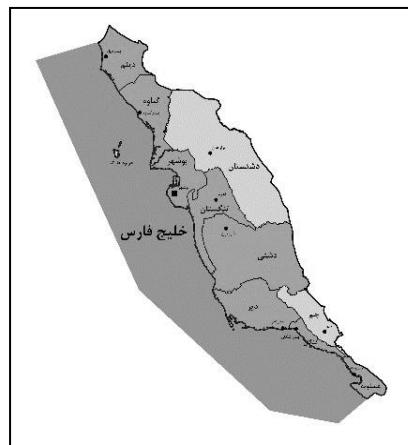
هسته اولیه روستا در محدوده مرکزی و در امتداد ساحل دریا شکل گرفته است و سپس به سمت جنوب آن گسترش یافته است. خور، درون بافت دو محله شرقی و غربی را در محدوده روستا مشخص کرده است. با توجه به موقعیت جغرافیایی روستا، حدود ۴۸۱/۴ درصد شاغلین جزیره در بخش صیادی مشغول به فعالیت‌اند. شغل ساکنین و نزدیکی به دریا نقش بسیار زیادی بر معماری و بافت روستا داشته است (بنیاد مسکن، ۱۳۸۹). به گفته ساکنین، به علت سفرهای دریایی طولانی مدت مردان خانواده و برای تأمین امنیت، خانه‌ها نزدیک به هم ساخته می‌شدند. از این‌رو، روستا بافتی به هم‌پیوسته دارد. این بافت فشرده و معابر ارگانیک آن، از جمله جاذبه‌های گردشگری روستا ذکر شده‌اند.

روستای سالم‌آباد

روستای سالم‌آباد از توابع شهرستان تنگستان، بخش دلوار و دهستان ابوالخیر، در فاصله ۳۷ کیلومتری از مرکز شهرستان (شهر اهرم) قرار دارد. از حیث موقعیت نسبی، روستای سالم‌آباد از سمت شمال و جنوب و با فاصله‌اندک به مسیل و از سمت غرب نیز به خلیج فارس محدود می‌شود. عبور جاده ساحلی در بخش‌های شرقی بافت نیز از جمله عوارض قابل توجه در محدوده روستاست. بر اساس اطلاعات محلی به دست آمده، منطقه ابوالخیر

روستاهای ساحلی استان بوشهر

استان بوشهر با مساحتی در حدود ۲۵/۵۹ کیلومتر مربع در جنوب ایران، به صورت نوار باریکی میان خلیج فارس و کوهپایه زاگرس قرار گرفته است. این استان از شمال به استان خوزستان و قسمتی از استان کهگیلویه و بویراحمد، از شرق به استان فارس، از جنوب شرقی به استان هرمزگان و در جنوب و مغرب با طولی در حدود ۶۲۵ کیلومتر، به خلیج فارس متصل می‌شود (غلامزاده، ۱۳۹۲: ۱۱). طبق جدیدترین سرشماری مرکز آمار ایران، استان بوشهر ۱۰ شهرستان دارد که عبارت‌اند از: دیلم؛ گناوه؛ دشتستان؛ بوشهر؛ تنگستان؛ جم؛ دشتی؛ دیر؛ کنگان؛ عسلویه. همان‌طور که در تصویر شماره ۴ مشاهده می‌شود، ۸ شهرستان آن در کرانه ساحلی استان قرار گرفته‌اند. بنابراین روستاهای ساحلی متعددی را در بر می‌گیرند. در راستای هدف پژوهش، یعنی شناخت معماری روستاهای ساحلی استان بوشهر، سه روستا انتخاب گردیدند که بخشی از معماری بومی آن‌ها به جامانده بود و بازدید شدند. در ادامه، این روستاهای معرفی می‌شوند:

ت.۴. نقشه شهرستان‌های استان بوشهر (URL1)

جزیره شیف

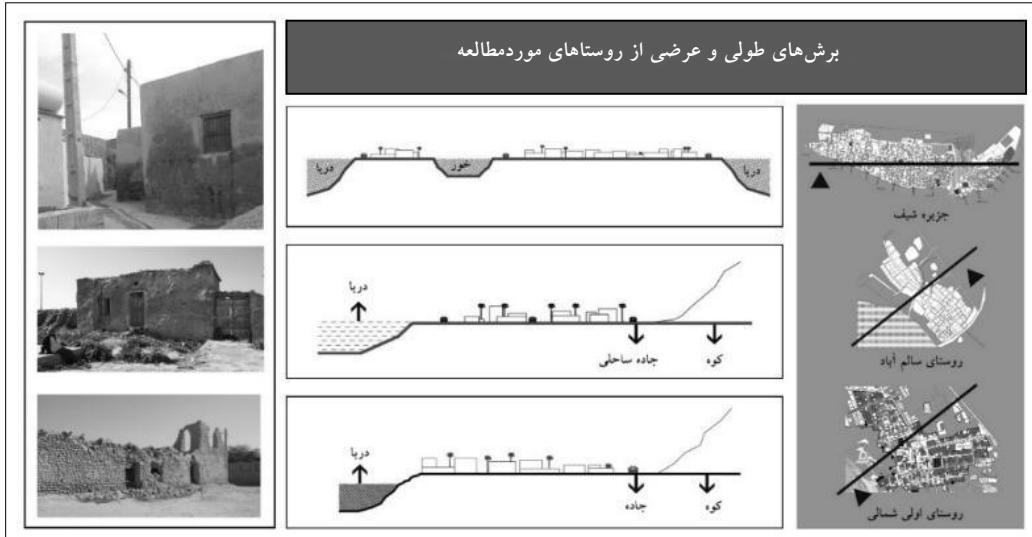
جزیره شیف از جمله سکونتگاه‌های استان بوشهر

شهرستان تنگستان یکی از کهن‌ترین سکونتگاه‌های منطقه است.

بر این اساس روستای سالم‌آباد نیز یکی از روستاهای قدیمی دهستان ابوالخیر است. قدمت روستای سالم‌آباد به بیش از ۲۰۰ سال قبل بر می‌گردد. انتخاب این نقطه به عنوان محل سکونت، نشان از وجود مواهب طبیعی مناسب در این منطقه دارد؛ به نحوی که اراضی مرغوب کشاورزی و دسترسی مناسب به دریای خلیج فارس را می‌توان از جمله موارد مطرح در این زمینه دانست. در عین حال، نمی‌توان دسترسی مناسب این سکونتگاه و نیز عبور جاده ساحلی را نادیده گرفت (بنیاد مسکن، ۱۳۹۷). در تصویر شماره ۵، موقعیت جاده ساحلی، روستا و دریا مشاهده می‌شود.

روستای اولی شمالی

روستای اولی شمالی و جنوبی از روستاهای دهستان

ت.۵. برش‌های طولی و عرضی از روستاهای موردمطالعه

تراکم بافت و نحوه جهت‌گیری معابر در روستاهای پرداخته شد. سپس سایر ویژگی‌های کالبدی معماری در حوزه‌هایی چون نحوه چینش فضاهای سکونتی در یک واحد ساختمانی، طبقات، میزان بهره‌گیری از فضاهای

ویژگی‌های معماری مسکن روستاهای ساحلی برای شناخت ویژگی معماری روستاهای ساحلی موردنظر، ۸ مورد مسکن بومی از سه روستای منتخب بررسی گردیدند و مطالعه شدند. در ابتدا، به فرم کلی و

بافت روستایی و جهت‌گیری معابر

بافت روستاهای ساحلی به دلیل شرایط اقلیمی و فرهنگی، متراکم و به هم پیوسته است؛ به جز در مواردی که به دلیل وجود مذاهب مختلف (شیعه و سنی)، بافت روستا به دو بخش تقسیم شده است (برای مثال، روستای جزیره شیف). در این نواحی، جهت‌گیری معابر و کوچه‌ها به سمت دریافت حداکثر جریان باد (به سمت ساحل) است. تراکم بافت و جهت‌گیری معابر در جدول شماره ۱ بررسی گردیده‌اند.

باز و نیمه‌باز، شکل و ابعاد بازشوها و... بررسی گردیدند. به علاوه، مواردی چون نوع سقف، مصالح و سازه سقف و دیوار، جزئیات ساخت، تحت عنوان دستگاه‌های ساختمانی و راهکارهای تأمین سرمایش منفعل و بهره‌مندی از نور طبیعی تحت عنوان راهکارهای ایجاد آسایش اقلیمی بررسی شدند. داده‌ها با بیانی گرافیکی و به نحوی تنظیم شدند که علاوه بر نمایش ویژگی‌های معماری هر روستا، دربردارنده شباهت‌ها و تفاوت‌های آن‌ها نیز باشند.

ج.1. ویژگی‌های بافت و جهت‌گیری معابر در روستاهای ساحلی

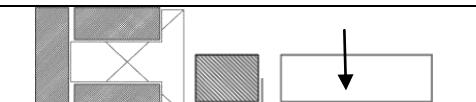
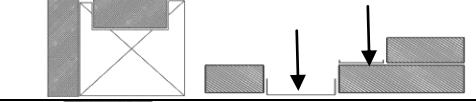
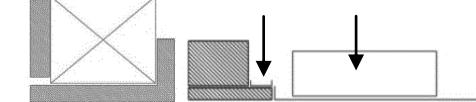
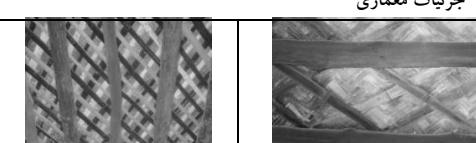
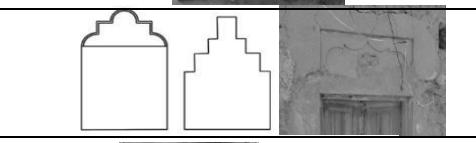
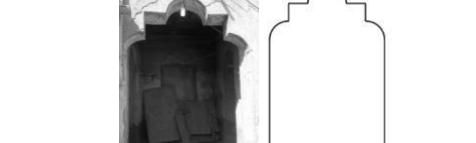
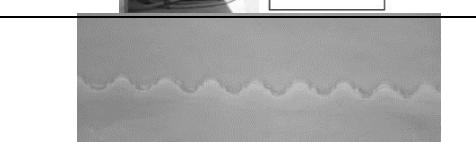
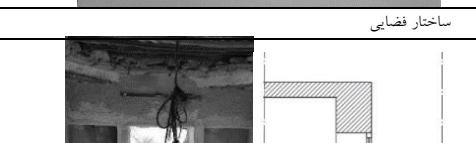
اولی شمالی	سالم آباد	شیف	بافت روستایی
		*	
	*		
*			
اولی شمالی	سالم آباد	شیف	جهت‌گیری معابر
		*	
	*		
*			

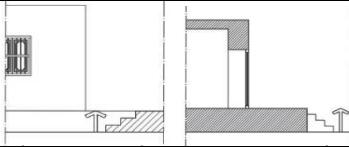
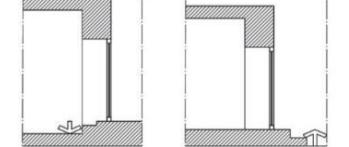
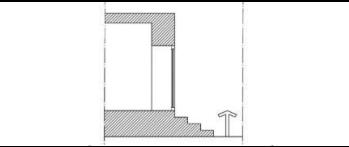
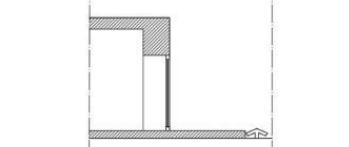
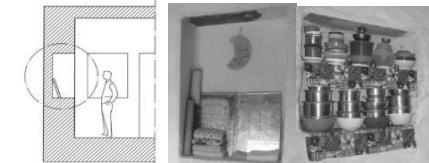
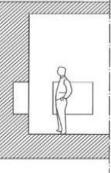
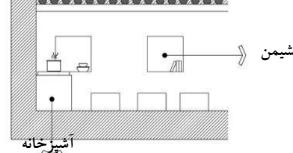
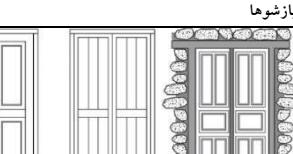
ویژگی‌های کالبدی معماری

مسکن بومی در این نواحی متشکل از مجموعه اتاق‌هایی است که اطراف حیاطی نسبتاً وسیع قرار گرفته‌اند. این توده‌های ساختمانی در فضای باز حیاط، چینش‌های متفاوتی را ایجاد می‌نمایند. خانه‌های روستاهای ساحلی عموماً یک تا دو طبقه‌اند و ارتفاع هر طبقه حداقل ۳ متر است. در گویش محلی، طبقه دوم خانه «بالاخانه» گفته می‌شود (احمدی ری شهری، ۱۳۹۲). اکثر خانه‌ها فضای باز (حیاط) دارند؛ اما در روستاهای این پژوهش، فضای نیمه‌بازی مشاهده نشده است.

ج. ۲. ویژگی‌های کالبدی معماری روستاهای ساحلی

اوی شمایی	سالم آباد	شیف	ساختر بنا
*	*	*	
*			
*			
*			
*	*		
عرض هریک از این اتاق‌ها ۳/۵-۳ متر است؛ اما طول‌های متفاوتی دارند.			
اوی شمایی	سالم آباد	شیف	طبقات
*	*	*	
*	*	*	
*	*		

فضاهای باز			
اولی شمالی	سالم آباد	شیف	
*	*	*	
*	*		
*			
جزئیات معماری			
*	*	*	
*	*		
*			
*			
		*	
ساختار فضایی			
اولی شمالی	سالم آباد	شیف	
*	*	*	
*	*	*	

*	*				
	*				ارتباط با سطح زمین
*		*			
*	*	*			
	*	*		 	<p>فضای داخلی اتاق‌ها</p> <p>عنصر شاخص فضای داخلی اتاق‌ها، طاقچه است که به تعداد زیاد در اتاق‌ها دیده می‌شود و لوازمی چون عکس، کتاب، ظروف و... در آن‌ها قرار داده می‌شوند.</p>
*					
		*			وجود دریچه‌ای میان اتاق‌ها که ارتباط بین اتاق‌ها را فراهم می‌آورد.
*	*	*			چند عملکردی بودن اتاق‌ها
اولی شمالی	سالم آباد	شف			
	*	*		درب ورودی اتاق‌ها	

*				
*	*			در - پنجره
*	*	*		پنجره‌های با ارتفاع کم (حدوداً ۸۰-۱۰۰ سانتی متر)
	*			پنجره‌های مرتفع (حدوداً ۱۵۰-۲۰۰ سانتی متر)
*	*			وجود دریچه‌های کوچک بالای برخی از بازشوها: این دریچه‌ها در جبهه طولی بخشی از بتا دیده می‌شوند که رو به جهت جنوب غربی قرار دارند.

بوشهر نزدیک ترند). در جزئیات ساخت اکثر این بناها رخ‌بام مشاهده می‌شود. در جدول شماره ۳، سازه سقف و دیوارها و جزئیات ساخت تحلیل شده‌اند.

راهکارهای اقلیمی

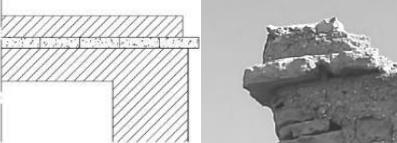
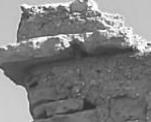
تهویه یکی از روش‌های بسیار مهم ایجاد آسایش حرارتی در اقلیم گرم و مرطوب نواحی ساحلی جنوبی است. ازین‌رو، راهکار ساکنان بومی برای ایجاد تهویه عبارت است از: استفاده از بازشوهای رو به معابر؛ تعیین دریچه‌های کوچک در بخش بالایی پنجره‌ها و در پنجره‌ها؛ ایجاد کوران هوا به وسیله در-پنجره‌هایی که رو به روی هم ساخته می‌شدند. همچنین نیاز به نور طبیعی در خانه‌های روستایی از طریق بازشوهای رو به حیاط فراهم می‌شود (جدول شماره ۴).

دستگاه‌های ساختمانی

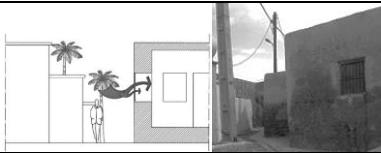
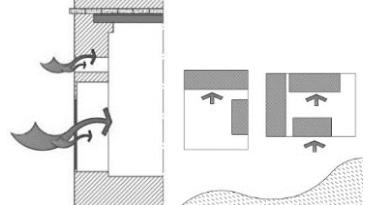
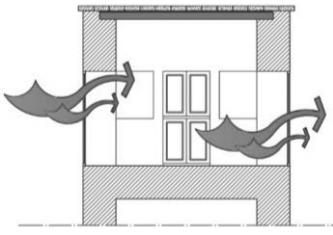
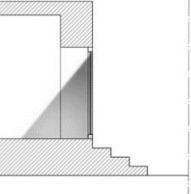
سقف خانه‌های روستایی مسطح است و سازه سبکی دارد. سازه سقف در این نواحی شامل تیرهای چوبی از جنس چوب چندل^۱ یا درخت نخل است. روی تیرها، عناصر چوبی دیگر، خلاف جهت تیرها (یا به‌شكل مورب) قرار می‌گیرند که نقشی مانند تیرچه دارند. روی تیرچه‌ها با حصیر بافته شده از برگ درخت نخل یا نی پوشانده می‌شود و در نهایت، سقف با ملات شل (کاهگل) انود می‌شود. عملده مصالح به کاررفته در ساخت، مصالح بومی است؛ مگر در مواردی که برای تیرهای سقف از چوب چندل استفاده شده است. این چوب عنصری وارداتی است و بیشتر در روستای شیف و سالم‌آباد مشاهده می‌شود (این دو روستا به شهر

ج ۳. دستگاه‌های ساختمانی

				سازه سقف
اولی شمالي	سالم آباد	شيف		
	*	*		<p>اجزای سقف عبارت اند از ۱. ملات شل (کاهگل) ۲. حصیر بافته شده از برگ درخت نخل ۳. شاخه های درخت نخل ۴. تیرهای سقف از جنس چوب چندل</p>
*				<p>اجزای سقف عبارت اند از ۱. ملات شل (کاهگل) ۲. شاخه های درخت نخل ۳. تیرهای سقف از جنس چوب درخت نخل</p>
				سازه دیوار
اولی شمالي	سالم آباد	شيف		<p>سنگ مرجانی ۱. ملات آهک و ساروج ۲. پوششی از ملات ماسه آهک و گچ / کاهگل ۳. انود (پوششی از ملات ماسه آهک و گچ / کاهگل) ۴. انود (پوششی از ملات ماسه آهک و گچ / کاهگل)</p>
*	*	*		
*				
				جزئيات
	*	*		<p>جزئیات سازه سقف: وجود یک لبه، زیر تیرهای سقف</p>
*				<p>گوشه سازی به وسیله چوب، زیر سازه سقف برخی از خانه ها</p>
*	*	*		<p>تیرهای چوبی بیرون آمده از سقف که به نوعی سازه سقف را نمایان می کنند.</p>

	*	*			<p>ایجاد رختام روی سازه سقف، سنگ‌های بهارتفاع ۱۵-۱۰ سانتی متر پیچیده شده‌اند که این سنگ‌ها به اندازه ۱۰ سانتی متر از سقف بیرون زده‌اند و یک لبه ایجاد کرده‌اند و سپس روی آن‌ها با کاهگل پوشیده شده است.</p>
*					استفاده از طاق و قوس، بالای برخی از بازشوها

ج.۴. راهکارهای ایجاد آسايش حرارتی

راهکارهای ایجاد سرمایش					
اولی شمالي	سامم آباد	شیف			
	*	*		<p>تهویه وجود پنجره‌های رو به گذرهای امکان تهویه را فراهم می‌کند.</p>	
*	*			<p>وجود دریچه‌های کوچک در طول جدارهایی که رو به جهت جنوب غربی دارند نیز امکان تهویه را فراهم آورده است.</p>	
	*			<p>در پنجره‌های رو به روی هم سبب کوران هوای اتاق می‌شوند.</p>	
راهکارهای بهره‌گیری از نور طبیعی					
اولی شمالي	سامم آباد	شیف			
*	*	*			<p>فضای خانه‌ها عموماً تاریک است و نیاز به نور طبیعی، به مقدار کم، از طریق بازشوها فراهم می‌شود.</p>

معماری این نواحی در عین سادگی، از اصولی پیروی می‌کند که ریشه در فرهنگ و شناخت فرد بومی از محل سکونتش دارد؛ چراکه معماری روستایی به وسیله خود بومی را می‌توان در نواحی روستایی جست و جو کرد.

نتیجه

همان‌گونه که بیان شد، بهترین نمونه‌های معماری

معماری بومی در بر می‌گیرد، شامل استفاده از برگه‌های آشنا، فراهم‌آوردن آسایش اقلیمی، استفاده از فناوری و مصالح بومی و مشارکت مردم بومی در طراحی و ساخت است. جدول شماره ۵ بارزه‌های معماری روستاهای ساحلی را اساس حوزه‌های معماری بومی ارائه می‌دهد.

ج. ۵. بارزه‌های معماری بومی روستاهای ساحلی در ارتباط با حوزه‌های با توانایی بهره‌گیری از معماری بومی

حوزه‌های بهره‌گیری از معماری بومی	بارزه‌های معماری روستاهای ساحلی
فرم	- توجه به تناسبات انسانی در فضاهای داخلی و ورودی‌ها - ساختمان‌ها یک‌الی دوطبقه طراحی می‌شوند - وجود فضای باز(چیاط)، میان ترددۀای ساختمان - تزیینات معماری بومی روستایی که شامل رنگ‌آمیزی چوب‌های به کاررفته در سقف، تزیینات بالای طاقچه‌ها و ورودی‌ها و برخی گچ‌بری‌ها می‌شوند - عنصر شاخص به کاررفته در فضای داخلی خانه‌ها طاقچه است که می‌توان از آن در طراحی فضاهای داخلی بهره برد
فرام آوردن آسایش اقلیمی	- استفاده از دریچه‌های کوچک در قسمت فوقانی بازشوها را به ساحل که از تمدهات ایجاد سرمایش در خانه‌های روستایی است - استفاده از بازشوها متعدد را به معابر که از دیگر موارد ایجاد سرمایش است
فناوری‌های ساخت بومی	- سقف خانه‌های روستایی مسطح است و سازه سبکی دارد. توجه به فرم سازه بومی نواحی توأم با شیوه‌های نوین مهندسی می‌تواند ایده‌هایی برای ابداع سازه‌های مشابه و کار آئینه دهد - در جزئیات ساخت اکثر این بناها رخت نایام مشاهده می‌شود
مصالح بومی	- به طور کلی، مصالح بومی به کاررفته در این نواحی چنین‌اند: سنگ‌های مرگانی؛ ملات ماسه‌آمک و ساروج؛ اندوه گچ یا کاغذک؛ حصیر بافت شده از برگ‌های درخت نخل یا نی؛ تبرهای چوبی سقف از جنس چوب درخت خرما و چندل)
مشارکت مردم بومی	- وجود نیروی کار بومی نیازمند شغل در نواحی روستایی است که بازارهای بومی نیز آشنا نیز دارند

طرح هادی روستای اولی شمالی و جنوبی.

- بنیاد مسکن انقلاب اسلامی استان بوشهر. (۱۳۹۷)، بازنگری طرح هادی روستای سالم‌آباد. بنیاد مسکن انقلاب اسلامی استان بوشهر. (۱۳۸۹)، طرح هادی روستای جزیره شیف.
- زرگر، اکبر. (۱۳۹۰)، درآمدی بر شناخت معماری روستایی ایران، دانشگاه شهید بهشتی، تهران.
- سرتیپی‌پور، محسن. (۱۳۸۴)، شاخص‌های معماری مسکن روستایی در ایران. هنرهای زیبا، شماره ۲۲، ۴۳-۵۲.
- صادقی، ناهید. (۱۳۹۱)، تاریخچه و علل گرایش به معماری بومی در غرب، کشورهای اسلامی و ایران. معماری اقلیم گرم‌خشک، شماره ۲، سال دوم، ۷-۲۴.
- غلامزاده، فراز. (۱۳۹۲)، معماری بوشهر در دوره زند و قاجار، آباد بوم، تهران.
- ناری قمی، مسعود؛ دامیار، سجاد. (۱۳۹۴)، رویکردها به معماری بومی در نظریه پردازی مدرن معماری. معماری اقلیم گرم‌خشک، دوره ۳، شماره ۳، ۷۹-۹۵.

- URL1: <https://www.amar.org.ir>. Accessed May 2019
- <https://doi.org/10.22034/40.176.3>

پی‌نوشت

۱. چوب چندل (صدنل) چوبی وارداتی است و بیشتر در معماری شهر بوشهر و روستاهای مجاور آن یافت می‌شود و در روستاهایی که از مرکز استان فاصله می‌گیرند، کمتر مشاهده می‌شود.

فهرست منابع

- احمدی ری‌شهری، عبدالحسین. (۱۳۹۲)، ویژگی‌های ساختاری شهر بوشهر. بوشهر نامه (پیغام)، شماره ۱۰ و ۱۱، ۳۴-۳۵.
- اکرمی، غلامرضا. (۱۳۸۹)، رازهای معماری روستایی. مسکن و محیط روستا، دوره ۲۹، شماره ۱۳۱، ۲۵-۴۸.
- آپاگونوولو، آدریانو؛ مهربار، محمد؛ ربوی، مصطفی؛ فلامکی، محمد منصور؛ دادخواه، مهیار. (۱۳۸۴)، معماری بومی، ترجمه علی محمد سادات افسری، فضا، تهران.
- بانی مسعود، امیر. (۱۳۸۸)، پست‌مدرنیته و معماری (بررسی جریان‌های فکری معماری معاصر غرب ۲۰۰۰-۱۹۶۰)، نشر خاک، اصفهان.
- بنیاد مسکن انقلاب اسلامی استان بوشهر. (۱۳۹۱)، بازنگری